

9/4.

AZ
EGYETEMI POLGÁR HIVATÁSA.

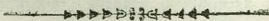
BESZÉD,

MELYET AZ 1865 /6. ÉVI TANSZARNAK A MAGYAR KIR. EGYETEMNÉL OCTOBER 5. TARTOTT
ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSAKOR MONDOTT

Dr. PAULER TIVADAR,

KIR. TANÁCSOS, AZ ÉSZ- ÉS BÜNTETŐJOG NYILV. REND.
TANÁRA, A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA RENDES TAGJA,
A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR E. I. DEKÁNJA.

21

BUDÁN,

A MAGY. KIR. EGYETEM BETŰIVEL.

1865.

AZ

EGYETNI POLGÁR HITATASA.

BESENTE.

ELŐZŐ RÉSZ. A MAGYAR KIR. EGYSÉGI HATÁROZATOK ÉS TÁRSASÁGOK MEGNEVEZÉSE.

DR. PÁLFI TIVADY.

A MAGYAR KIR. EGYSÉGI HATÁROZATOK ÉS TÁRSASÁGOK MEGNEVEZÉSE. A MAGYAR KIR. EGYSÉGI HATÁROZATOK ÉS TÁRSASÁGOK MEGNEVEZÉSE.

BUDA.

A MAGY. KIR. EGYSÉGI HATÁROZATOK ÉS TÁRSASÁGOK MEGNEVEZÉSE.

1881

Tisztelt Gyülekezet!

Az elmélkedő ember minden vállalata kezdetén, annak célja és eszközei iránt törekszik tisztába jönni, és csak azután, számot vetve önmagával, erejével, fog annak sikeresítéséhez, végrehajtásához.

Ezen meggondolásban, cselekvőségi irányzata és megfelelő közegei érett megfontolásában, saját benső megnyugvása, tette-reje szilárdulásának, mások részvéte és bizalmának leli legbiztosabb forrását, mert Némethon legnagyobb költőjével szólva:

„Den schlechten Mann muss man verachten
Der nie bedacht, was er vollbringt.“

(Schiller.)

A mit egyeseknél természetök ösztöne szül, annál szükségesebbnek bizonyul többek közreműködésére állapított, nagyobb állandóbb erőfeszítést igénylő munkálatoknál, mert itt csak a kitűzött célnak és arra vezető utak világos és tiszta felismerése, biztosíthatja a közérdekeltségnek azon fokát, mely a sikernek ép úgy feltételét, mint zálogát képezi.

Legszükségesebb pedig a szellemi munkálkodásra, az emberiség legnemesebb tulajdonai kifejlesztésére alakult testületeknél; legszükségesebb a tudomá-

nyos kiképeztetés nagy művénél, melyet csak az érdekeltek öntudatos buzgó közrehatása tehet gyümölcsözővé.

Innen a felsőbb tanintézetek dicséretes szokása, hogy az érintett feladvány megoldására irányzott működésük kezdetét, a tárgy komolyságához mért, végczéljok és rendeltetésökre utaló értekezések vagy szónoklatokkal, kapcsolják egybe; innen elődeink ama bölcshatározat, hogy ezen királyi anyaiskola, mely dicső alapítóiban az emberiség legfőbb céljai előmozdítására intézett öntudatos cselekvőségnek, ép oly lelkesítő mint áldásdús példáit szemléli, tanításai minden új folyamát ünnepélyes isteni tisztelettel, és alkalmoszerű szónoklattal kezdje meg, és ily módon nyilvános bizonyosságát adva azon hitének és meggyőződésének, hogy a szellemi élet terén megújuló munkássága sikerét csak a szellemek mindenható szellemétől, áldását az Úrtól várja, kinek félelme a bölcsesség kezdete, egyuttal tanító és tanuló tagjait nehéz pályájukon ujjabb buzgalomra serkentse, szilárd kitartásra bátorítsa, figyelmöket egy vagy más tekintetben reájuk üdvös vagy hasznos tárgyra fordítsa, irányozza.

A megnyitási szónoklat tiszte, hivatalos állásomnál fogva, ez évben engem érvén, a kínálkozó tárgyak sorából olyant választani óhajtottam, mely mind e nap jelentőségének, mind hallgatóim szükségleteinek lehetőleg megfeleljen; és miután a legközelebbi években érdemdús tisztársaim ez alkalommal, az egyetem tudományos és társadalmi életének több nagyfontosságú kérdését szakavatott ékesszólással fejtegették, szabadjon nekem is becses figyelmöket, hasonlólag annak oly tárgyára irányoznom, mely inté-

zetünk virágzásával legszorosabb viszonyzatban áll, működésének sikerével legbensőbb összefüggésben van.

Tagadhatatlan, hogy az egyetemek hatása és híre kiválólag tanítóik tudományosságán, buzgóságán alapszik, teljesen osztozkodom a tudományok egyik nagy mesterének nem rég ünnepélyes alkalommal kijelentett nézetében, miszerint a főiskolák jelentősége mindenkor tanáraik egyéniségétől függött. Parist az Abelárdok és Lombardiai Péterek, Bolognát az Irneriusok és Gratianusok, Salernot a Milanói Jánosok és Piacenczai Vilmosok tették a tudományos élet gyupontjaivá; ujabban Halle lételét a nagynevű Thomásiusnak, Göttinga virágzását a Münchhausen által egybegyűjtött nagy jelességű tudósok fényes koszorújának köszöné, Gies-sent napjainkban az egy Liebig tette világhírűvé; de ép oly kétségtelen, hogy valamint a legjobb mag csak akkor kel ki és gyümölcsöz, ha termékeny földre hull, úgy a legbuzgóbb, legjelesebb tanítás eredménye nagyrészt a hallgatók készülsége, képessége buzgóságától, tételeztetik fel.

Sok függ, megengedem, a felsőbb tanítás sikerére nézve az oktatás elrendezésétől, a tanulmányi rendszertől, de több, sőt legtöbb az emberektől, kik foganatosítására hivatvák, a tanítók és tanulók képessége lelkületétől; hiányozzék azok vagy ezekben a buzgóság, hiányozzék a kötelességérzet varázsereje, az a mi annak lelke hivatásuk kellő felfogása, és a legjobb rendszernek közepszerűek csekélyek lesznek eredményei; mert az értelmi munkásság terén invita Minerva, gépies uton egyeseket rövid idejű erőfeszít-

tésre, tanulásra kényszeríteni, talán a műveltség külső mázát egy vagy más életpályára megkivántatott ismeretek bizonyos mérvét, minimumát, előállítani lehet, de a tudományosság éltető szellemét, mely másod természetünké vérünké válván, megkedveltetí velünk a nemesebb élvezeteket, egész életünkben áthatlan vértül szolgál az élvsóvár anyagiasság incselkedései, a lélekölő tétlenség és erkölcsrontó érzékiség csábjai ellen; a valódi műveltséget, mely azok sorába emel, kikre Cicero szavai: „Genus humanum et politum, quod rebus omnibus dignitatem anteponat“ illenének, azt kieroszakolni nem lehet, az csak belső erkölcsi indokok rugerejének, volt és leszen mindenkor szüleménye.

Mélyen áthatva a mondottak igazságától, beszédem tárgyául az egyetemi polgár hivatását választám, arról, teljesítése módja és eszközeiről szólni szándékom; mit annál indokoltabbnak vélek, mivel a tanulónak elmés régi deák értelmezését: „Studiosus est homo, qui non vult cogi sed persvaderi“, ma ép oly találónak tartom, mint midőn azt az élczes Taubmann felállítá, másrészt komoly meggyőződéssem, hogy mint a hit és szeretet műveinek lelkesült és állandó gyakorlatát, csak azok szelleme felismerése és meggyökerezésétől várhatni: úgy az értelmi művelés munkájának buzgó teljesítését is, csak magasztos jelentőségének méltánylása, az egyetemi tanulónál, hivatásának világos felfogása eredményezheti.

A tudomány-egyetemek, melyeket felsőbb természetünk szükségletei, szellemünk az igazság felis-

merése utáni vágyaink szültek, és a középkor élénk társulási ösztönzete, tömör önálló testületekké alakított, eredetökhöz hiven mindig és mindenhol az igazságnak kutatására, felderítésére, biztos elvekből származtatott kifejtésére törekedtek.

Egyes szakiskolákból származva, csak hamar az emberi ismeretek belső szerves egybeköttetését felismervén, a felsőbb műveltség minden ágaira terjedtek, és a társadalmi s egyéni szükségleteknek megfelelő tudományokat testvéri koszorúba fűzvé, ahhoz képest, mint azok az isteni igazságokkal, a társadalmi élet szervezetével, az ember testi javával vagy általános szellemi szükségletei kielégítésével foglalkodtak, négy önálló szakra oszták; melyek az igazság felismerésének vágyából sarjadván, annak fénye után törvén közös anyatörzsüknek csak külön ágazatait képezik, ugyanazon életgyökérből szívják tápláló nedvöket, ugyanazon légkörben fejlesztik ki dús lombozatukat, azon csillagzatokhoz emelik fel büszke sudaraikat; miért is a forradalom alatt Talleyrand indítványára Franciaországban felbontott egyetemi köteléknek helyreállítását, azon hon legnagyobb élő tudósai egyike Cousin, mulhatlanul szükségesnek állítá. — Nagyszerű feladásuk ahhoz képest, az igazság isteni szikrája gondos ápolásában, a tudományos szellem ébresztése, élénkítésében az alapos műveltség terjesztésében áll; ezen magasztos céloknak megfelelő munkásságnak kifejtése, nevezetesen a tudományok alapos tanítása, előmozdítása, az egyetem tanító, azok buzgó öntudatos tanulmányozása tanuló tagjai, önöknek tehát egyetemi polgárok! képezi főhivatását.

Buzgó teljesítésére elég indokot találunk válasz-

tott tudományos szakaik belső értékében, mire a főszólyt fektetem, eleget az élet szükségleteiben, korunk hazánk és nemzetünk viszonyai és körülményeiben.

Magasztos a hittudomány feladása, magasztos mint tárgya, az Isten és az emberek aziránti viszonyzata, mint ama vallás tanai, melyen nemünk megváltási rendje gyökerezik, mely nem csak az igaz hit, de a polgárosodás új szakának és annak megfelelő társadalmi rendnek vetette meg alapját; az erkölcsi lazultság, a várna-rendszer, a nemzeti elszigeteltség és gyűlölkedés helyébe, a családi élet szentségét, a felebaráti szeretet erényét, az emberiség méltósága, egyenlősége, egysége, testvériségének elismerését léptette, és az ó világ, önösségükben még isteneiket is kizárólagos sajátjuknak valló népeinek, szent Pál ihletett szavaival hirdeté: „Többé nincsen arra tekintet, vajjon zsidó-e vagy görög, szolgál-e vagy szabados, férfiú-e vagy asszony legyen valaki? mert ti mindnyájan Krisztus Jézusban egyek vagytok!“. De nem csak magasztos, de szükséges is e tanulmányok alapos tárgyalása, főleg napjainkban, midőn a régiék hitregéjét, hogy az emberi elbizottság sziklát sziklára tornyosítván, az egek vakmerő ostromára vállalkozott, megérteni tanuljuk, szellemileg ismételni látjuk; midőn, hála nemzetünk nemtőjének e hazán kívül, sokan a vallás-erkölcsi sarkigazságok merész megtámadását, célzatos aláaknázását a tudományosság követelményének, azok nyílt férfias bevallását, az elmaradás, sötétiesség jelének vitatják: másrészt az ultratraditionalismus és korunk hason törekvéseiben nyilvánuló túlbuzgóság, megfelejtkezni látszik, hogy a valódi bölcselkedés B a c o v a l szólva végeredmé-

nyében az Istenhez vezet, hogy az ész, a Mindenható legbecsesb természeti adománya, mely a világ többi teremtményei fölé emel, vizsgálódásai illetékes körével bir, hogy a polgári társulatnak is megvannak elevülhetetlen jogai, és a kereszt vallása, a haladás, az engesztelődés, a szeretet vallása, mind azt, mind azokat mindenkor elismerte, mert tanításai irányelve, sz. Ágostonnal szólva: „In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas.“

Fontosak az emberiség társadalmi szervezete, a jogosság és rend szabályai, a polgári jólét és haladás feltételei, a művelt népek intézményeinek fejlődése, annak ismerete, mit jogszerűnek tartottak, tartanak, annak tartaniok kellene, a jogtudomány egymást kiegészítő eme hármas ágazatának a jogtörténet, jogbölcsezet és jogtannak tanulmányozása, az álladalmi élet tüneményeinek, a nemzetek szellemi anyagi emelkedése és hanyatlása alapokai és eszközeinek világos felfogása; fontosak mindenkire, ki részvevő kebellet kíséri a társadalmi élet milliomokra üdv- vagy kárhozatteljes lüktetéseit, nélkülözhetetlenek arra, ki a társadalomnak akármely irányban szenteli erejét; annál fontosabbak pedig korunkban, melyben az elvek és nézetek oly élénk tusájára itt is akadunk, és már az igazság és czélszerűség nevében a fenálló állam- és magánjogi intézményeknek, a házasság, család és tulajdonnak hadat üzeni, a történeti fejlődés erejének a nemzeti sajátságok teljes félreismerésével, az egyengetés tanait a haladás követelményeiként dicsőíteni, sürgettetni: már könnyen felfogható, de nem igazolható ellenhatásként, csak a fenállót, történeti uton állítólag a népek meggyőződéséből eredt, de gyakran

egészen más tényezők hatásából keletkezett viszonyokat, egyedül a jog szent nevével felruházni, az igazságnak, Isten bölcseségénél fogva természetünkön gyökerező örökös lényegét kétségbe vétetni, és így az erkölcsi világ sarkigazságai és eszméi szoros összefüggésénél fogva, sokak által öntudatlanul, oly elveknek utját egyengetni szemléljük, melyekről közel két évezred előtt Róma legnagyobb szónoka kimondá súlyos de mert igaz, azért mindenkor érvényes ítéletét: „Tum vero stultissimum illud existimare, omnia iusta esse, quae scita sunt in populorum institutis aut legibus. — Quod si populorum iussis, si principum decretis, si sententiis iudicum iura constituerentur, ius esset latrocinari, ius adulterare, ius falsa testamenta supponere, si haec suffragiis aut scitis multitudinis probarentur.“ (De legib. 15. 16.)

Nem kevésbé nyomós azon tudományok köre, melyek míg az imént érintettek a vallási és polgári társulat érdekeinek szentelvek, az ember testi szervezete, a teremtés eme remeke, valódi microcosmosának, mely már külső alakjában nemünk felsőbb rendeltetését sejteti, tanulmányával foglalkodnak, hogy azt épségében fentartsák, minden érzéki bajtól megóvják, vagy hol az nem sikerült, a természet jótékony szereinek alkalmazása által, az ész és tapasztalás útmutatása szerint, előbbi állapotjába visszaállítva, benünkek vágyaink legfőbbikében, minden tevékenységünk alapfeltételében, az egészség örömeiben áldásaiban részesítsenek:

Quo nihil maius, meliusque terris,

Fata donavere, bonique Divi. (Horat. Camorm. IV. 2.)

A foglalkodás e terén, melyen minden tévedés

minden elhibázott lépés oly végzetszerű, mennyi indokai ajánlkoznak ismét napjainkban a buzgóság a szorgalom az érdekeltségnek?

A régiebb iskoláknak tapogató bizonytalan tanait, új rendszerek váltják fel, melyeknek az élettan újabb vívmányai, a kórboncztannak észleletei és felfedezései szilárdabb alapot nyújtanak; a sebészet a testi hiányok nem csak orvoslására, hanem kipótolására vállalkozik; a természettudományok haladásai az orvostanban is azelőtt alig sejdített eredményekre vezetnek, és a gyógytan törzséből számos ágai fejlődnek a külön szakoknak, melyek az e karban örvendően gyarapodó magántanári intézetben, meg annyi buzgó és szakavatott hirdetőik és képviselőkre találunk.

És ha az eddig említett tanszakok nyomosságát, az egyetemi tanuló hivatásának ebből eredt nemes irányát kiemelni törekedtem, mit szóljak a ma kar tanulmányairól, mely félévezredet túlélte szomszéd testvérintézetünk régi szabályaiban: „Pia nutrix et alma mater omnium facultatum“ neveztetvén, alapját és koronáját foglalja magában a tudományos életnek? mely a természeti tudományok legkülönbözőbb ágaira, azoknak dönthetetlen alapjára a mennyiségtanra, az emberi szellem legdicsőbb legmagasabb feladványaira, és szüleményeire, nemünk, nemzetünk és jeleseink tevékenységének tanubizonyosságaira, a bölcsészet, és történet, a nyelvészet és irodalomra terjed?

E tanulmányokat méltatták már a régiek; egyaránt nélkülözhetetlenek azok a hittudós, a jogász és az orvosra nézve, főleg ismét korunkban, melyben a természettudományok terén oly roppant átalakulásnak vagyunk szemtanúi, hogy hatását a társadalmi

élet minden rétegein tapasztalhatni, — a többi tudományok mindegyikében, hasonlóan pezsgő életet ébredezni, új ösvényeket járítani tapasztalunk; a klasszikai irodalom körében a remekírók szövegének helyreállítása, lélekemelő tartalmuk mélyebb kifejtése, új meg új szépségeiket fényoldalaikat ismerteti meg; az összehasonlító nyelvtudomány új világot vet az egyes nyelvek természetére, szervezetére, ösképzetére, véget szakaszt a merész találgatások, az üres szójátékok uralmának; a történeti források kutatása és felfedezése, a történelmi segédtudományok haladása becsesb-nél becsesebb adatokat szolgáltat a valódi történész kezéhez, hogy azokat mindannyi kövekként használja a tudomány ama csarnokának felépítéséhez, melyben bölcselkedési lélekkel a multnak tükrözetében, szemlélhetjük a jövőnek titkait; a bölcsészetben a görögök szellemröptével vetélkedő rendszereket alkattatni és megdöntetni látunk, de az erkölcsstan körében, fájdalom, téveszmékre oly igazságok körül is akadunk, melyekre nézve méltan *L a c t a n t i u s s a l* mondhatni: „*Hic nullus dissidio, nullus errori locus est, unum omnes sentire oportet,*“ (L. III. c. 7.) melyek leküzdése tehát a tudomány szent kötelességé válik, mert

— Minden ország támasza, talpköve,

A tiszta erkölcs, mely ha megvész,

Roma ledől s rabigába görbed.“

(*Berzsenyi.*)

Ha pedig az imént mondottak a tudományok szorgos művelésének fontosságát, tekintettel korunk körülményeire, egyáltalán kétségen kívül helyezik és indokolják, mennyivel több okot szolgáltat arra azonfelül saját helyzetünk, mert míg irodalmunk avatott mesterének *T o l d y* Ferencz szavai szerint: „Egyes

jelesek léte nem czáfolja meg egyetemes hátramaradásunk tényét: imár komolyan int az idők és események folyama ebbeli mulasztásaink pótlására; el kell ismer-nünk, hogy a jelennek átmeneti vajudásaiban, társadalmi viszonyaink átídomításával nemzetünk fenmaradását, kivívott állásának biztosítását csak a szellemi felsőbbség, műveltség és társadalmi erények túlsulya által eszközölhetjük; el kell ismernünk, hogy ha e nemzet, mint czélzatosan történt, szigethez hasonlítható, az őt körülözönlő népek oceánján, úgy fainak szent kötelessége e szigetet, melyet nem az emberi kény, de a gondviselés kikutathatlan végzetei emeltek ki a hullámok mélyéből, oly védgátakkal körülvenni, melyeket a tajtékozó habok verdeshetnek, de el nem moshatnak, csak új meg új áradvány-földdel öregbíthetnek, a méltányosság, és igazság, az erkölcsiség és vallásosság, a hűség és törvényesség sziklaövével, melyet:

— Non imber edax, non aquilo impotens,

Possit diruere, aut innumerabilis

Annorum series, et fuga temporum; (*Horat.*)

magaslataira pedig fénytornyát emelni a szellemi műveltségnek, hogy messze világítván a tengernek síkjain, mutassa ki a valódi haladás irányát, a jogbiztosság és polgári jólét biztos révpartjait: ellenkezőleg nemzeti életünk eme természetszerű biztosítékainak elhanyagolása, azon dicső ősök, kik koszorús jogtörténés-zünk B a r t a l Györggyel szólva: „*Militari forditudine orbem heroibus, coelos morum sanctitate plurimis, si ita loqui sine fastidio et arrogantia licet indigetibus locupletarunt,*“ (Com. I. 206. l.) történeti missiojokról megfelejtkezett fiai és onokáinak nemzedékén befog-

nának teljesebb az írásnak végzetszerű szavai: „Számba vette Isten a te országodat, és véget vet annak; megmértél a mérlegben, és hiányosnak találtattál.“ (Daniel V. 26. 27.)

Czél azonban eszközök nélkül el nem érhető; önök is tehát a műveltség és hazafiság szempontjából egyenlőn fontos hivatásuknak, csak a művelődési eszközök kellő használata által felelhetnek meg; egyedül az óvhatja meg azon keserű érzelemtől, hogy víruló ifjúságuk éveire visszatekintvén, ne kényteleníttessenek felsóhajtozni:

„O mihi praeteritos, referat si Jupiter annos

O mihi profusum referat si Jupiter aurum“;

miért is ezen közegekről és használatuk módjáról, kitűzött célomhoz képest szólani szándokom, és feladványom.

Az egyetemi tanuló hivatása teljesítésének multhatatlan feltételei közt, első helyen a nyilvános előadások kellő látogatása említendő; azok, Thiersch szerint az egyetemek legnagyobb jótéteményei, az oktatás főközegét, az egyetemi tanulmányok lényeges elemét képezik; mert ha a könyvnyomdászat fejtalálása óta többszörösültek is az önképzés eszközei, és annál fogva többen a közoktatást kevésbé szükségesnek vélik, vannak kétségtelenül igen nyomos tudományok, melyeket gyűjtemények, gyakorlati utmutatások, kísérletek, műtétek nélkül egyáltalán tanulmányozni nem lehet; az orvosi és természettudományokban az oktatás hiányát, a tudománynak szentelt, tapasztalatdús élet észleleteiből merített utmutatásokat,

mi sem pótolhatja; de azon szakokban is, melyeknek tanítása inkább elméleti, ennek szükségét kétségbe nem vehetni; — ki ismerhetné félre az élő szónak hatását, midőn az összes tudománya teljes birtokában lévő, minden részében kellőleg tájékozott tanító hallgatói felfogása, tehetsége, műveltségi állapotjához, különös szükségleteihez mérve, fejtegeti annak rendszerét és tartalmát, kiemeli a nyomósabb, felvilágosítja nehezebb tárgyait? itt egy-egy találó példa, ott a kétkedés ovatos vagy a meggyőződés határozott hangsúlyozása világosabban szól a holt betűk ezereinél; a hallottak emlékezte összeforr a tanító egyéniségével, szava nem csak tanít, de lelkesít, buzdít és egy-egy felvillano elmeszirájával világosságot deríthet egész tudományrészre, fénysugárként biztos irányát jelölheti ki a haladásnak, a kétkedés homályában tévelygő ifju vándornak; a régiek mondatának: „Viva vox plenius alit,“ még ma is meg van érvénye; igazságát megerősítik az egyetemi és tanodai közoktatás terén kívüli tapasztalatok, melyeknél fogva az élő szó az ismeretek terjesztésének, a szellemi élet ébresztésének leghatékonyabb eszközének tekintetik, megerősítik az egyházi szónoklatok, ismeretterjesztő egyletek népszerű előadásai, mindannyi bizonyítékai, hogy mint hajdan, úgy ma is állanak Plinius szavai: „Licet aciora sint, quae legas, altius tamen in animo sedent, quae pronuntiatio, vultus, habitus, gestus etiam dicentis adfigit.“ (Epist. II. 3.)

Emeli, fokozza a tanítás hatását annak másokra tapasztalt benyomása, abból eredt eszmecsere, az által felköltött érdekeltség; mert valamint a vallási, jótékonyági, művészeti érület többek egyesülésében,

úgy a tanulási hajlam, többek versenyé, részvéte által élénkül leginkább; és a közoktatásnak ezen, semmi nemü más szerek által nem pótolható előnyénél fogva, a magántanulás elterjedését, a tudományos haladás szempontjából is valóságos bajnak, pártfogását előmozdítását annál megfoghatatlanabbnak tartom, minthogy egyebet mellőzve, a közérdek szempontjából rendezett, kellőleg képezett tanárokkal ellátott tanodák működésének sajnós ellensúlyozására, alapításuk céljainak megghiúsítására vezet.

De az előadások üdvös hatása, azok kellő használatától, mindenek előtte tehát rendes szorgalmas látogatásuktól tételeztetik fel; csak a tanok összefüggő felfogása, kifejtésök éber követése, lehetségesíti a rendszer összegének áthatását; félbeszakasztások, hézagokat, homályt szűlnek, a következő tételek állítások megértését nehezítik, némelykor lehetlennítik, az által az érdeket csökkentik, ellankasztják, a tovább fejledező hanyagság a kötelességmulasztás szokásának forrásaivá, és így lélektani szempontból is fölötte veszélyesekké válnak; de ha Quintilian szerint: „Frustradocemur, si quidquid audimus, praeterfluit,“ akkor a testi jelenlét, szellemi részvét, figyelem hiányában, célját teljesen tévesztené, nem csak az idő veszteségével járna, hanem mennyiben egyesek figyelmetlensége lankasztólag hat a tanárra, szórakoztatólag a hallgatóságra, az előadások belértékére, a többiek előmenetelére is, káros és annyival sajnósbab befolyással volna, miután Leibnitz szerint: „Pars vitae, quoties hora perditur, perit.“

Az egyetemi előadások szorgalmas és figyelmes hallgatása tehát, az egyetemi tanulók fő kötelességei

közé tartozik, pontos teljesítése érettségök, komoly irányzatuk, becsületérzetök bizonyítványa, elhanyagolása nem csak a fegyelmi szabályok értelmében súlyos következményekkel, de mi több mulhatatlan hátramaradásukkal, feladványuk meghíúsításával jár, melyet semminemű külső eszközök alkalmazása el nem háríthatna, sem később helyre hozni, pótolni nem lehetne, melynek szomorú következményeit előbb utóbb tapasztalnák, mert a szellemi verseny természeténél fogva, kell, hogy a költő óhaja teljesüljön:

Törjön is mind ég felé az

A mi gyöngy;

Hadd maradjon gyáva földön

A göröngy.

(Vörösmarty.)

Az előadások sikeres hallgatása azonban több tudományos szakban gyakorlatokkal, mindnyájokban az ismétlés, a magántanulás, további önképezés szükségével jár; annak főeszköze az olvasás, Plinius jelmondata: „Multum non multa“ (Ep. VII. 9.) most is főszabálya; a választás sorozatára nézve a szükséges a hasznost, ez a mulattatót előzze meg; útmutatást az irodalomtörténet nyújt, melyre azért az előadásokban főszólyt fektetendőnek vélek; a választékos olvasás, nem csak ismereteink körét tágítja, hanem a komoly foglalkodások iránti hajlamot fejlesztvén, biztosítja haladásunk folytonosságát, szellemi művelődésünk állandóságát, a tudományok iránti érdekeltséget, melynek jelszava Senecával: „Vita sine litteris mors est, et hominis vivi sepultura.“ Bő alkalmat nyújtanak arra könyvtárunk nyitott termei, és mint ifjuságunk értelmi haladásának örvendetes jeléül vetjük az olvasók számának folytonos nagymérvű szapo-

rodását, legbensőbb rokonszenvvel üdvözlöttük azon buzgólkodását, mellyel a könyvtár használásának könnyebbitése végett, kéréseivel az egyetemi hatóság elé járult, úgy reméljük hogy azoknak teljesítése új rugójául szolgáland, annak minél gyakoriabb, minél czélszerűbb használatának; mert az előadások szorgalmas figyelmes hallgatásán kívül, az irodalom kincseinek kiaknázása, jelesebb munkák olvasása, tanulmányozása, hivatásuk teljesítésének másod hathatós eszközét képezi. A rendszeres folytonos és következetes munkásság, az arra hivatottakat önálló irodalmi foglalkodásnak kezdeményezésére vezetheti, mire az arra serkentő pályakerdések alkalmul szolgálnak, általában pedig az akaratot megedzése, a tétlenségi, szórakozási hajlamok leküzdése, és ebből eredő önuralom által hathatósan előmozdítja az erkölcsi jellemnek fejlődését és szilárdulását, mire az egyetemi életnek ideje oly sok tekintetben alkalmasnak mutatkozik; mert valamint Erdmann találó hasonlatossága, szerint az ifjú fa erőteljes fejlődése, az erdő természetéből folyó növényéleti feltételekhez, van kötve, és az üvegházilag nevelt, védett növény soha sem versenyezhet erejében azzal, mely természetes talaján, a szabad ég kék boltozatja alatt, habár fergetegek és viharok közt is, vidámul tenyész: úgy a gyermekség éveiből kibontakozott ifjunak jelleme is, csak a társas élet légkörében indulhat természetszerű erőteljesebb fejlődésének:

„Es bildet ein Talent sich in der Stille,
Sich ein Charakter in dem Strom der Welt.“

(Schiller.)

E tekintetben kiválólag fontosnak tartom a közintézetek, főleg az egyetemnek befolyását; élete ama

szerencsés szakában, midőn kedélye mindenre legfőgékonyabb, értelme fejlődik, akaratja szilárdul, mások példáján oly könnyen indul, lelkesül, lép az ifju a szorosabb iskolai fész korlátai alul felszabadítva, más hason állásu, korú, érületü társak népesebb nagyobb körébe; új élet nyílik előtte nem csak a tanítás termeiben, hanem az ország minden részeiből összesereglett, különböző osztályu, vallásu, nyelvü ifjak tarka vegyületében; láthatára tágul, az eddigiektől sokban eltérő nézetekkel, társadalmi helyezettel, kifejlett testületi szellemmel találkozik, melyhez idomulnia alkalmazkodnia kell; szabadabb mozgását a rendszer, fejlődését a fővárosnak sokféle mivelődési közegei, az élet és követelményeinek, elfogulatlanabb felfogását, a különböző karok és így eltérő hivatásu ifjak érintkezése, eszmecseréje mozdítja elő; a közélet bizonyos nemének érzi hatását, azon közéletnek, melynek utobb munkás tagjává lenni hivatva van, mely a jellemképződés éltető eleme; hány születési hány osztálybéli előítélet porlott itt szét a valóság tapasztalatai előtt; hánynak önlhittsége, elbizottsága tört meg mások szellemi felsőbbbségének felismerésén, hánynak füződött itt barátsági köteléke, mely éltük legszebb emlékezetei, földi zarándokságuk sivatagának, örök viruló virányai, oasisai közé tartozik, méltó Roma koszorús szónokának állítására: „Qua quidem, excepta sapientia, nihil melius homini a Diis immortalibus datum.“ (De amicitia 6. c.)

Nem ismerem én félre a veszélyeket, melyek azzal járhatnak, főkép rossz társaságból eredhetnek; de azoktól az ifjut mindörökre megóvni nem lehet, és tanácsosabb, hogy azokat ismerni, kerülni tanulja,

midőn még viszonyainál fogva némi, habár lazább felügyelet alatt áll, mint később; és az erkölcsi hanyatlás, az ifjusági évek könnyelmű pazarlásának, a pajzán kicsapongások szomorító példái, azok közt fordulnak-e elő leggyakrabban, kiket a sors kora önállóságra, a szükség önerejökre utalt, az élet nevelt és annak sanyarai: „*Duris urgens in rebus egestas*“? (Virgilius) vagy inkább ott és azoknál, hol ellenkezőjét tapasztaljuk? — de elég; — e tárgy bővebb fejtegetése messze el távolítana kitüzött czélotmól; hol tények szólnak, ott elég a figyelmeztetés; a visszaélés hátrányainak lehetősége, meg nem szüntetheti az előnyök kétségtelen valódiságát:

Omnia perversas possunt corrumpere mentes.

(*Ovidius.*)

Használják tehát ifju barátim! egyetemi pályájuk kedvező idejét és körülményeit azon erkölcsi tőke megszerzése és öregbitésére, mely a rendszeres munkásságban, kötelességeik hű teljesítésében, az őszinteség és becsületességben, a mások iránti jóakarásban, a férfias jellemnek legszebb erényeit s zománczát, a szellemi műveltség társadalmi értékének feltételét, a valódi életbölcesség feladatát képezi. „*Philosophia est studium virtutis, non in verbis sed in rebus est; facere docet non dicere*“ (Seneca ep. 16. 20.)

Ezen erények gyakorlására, megedzésére, részben önöknek tért nyujtanak egyesületeink, nevezetesen érdemdús tisztársunk K o n e k Sándornak lelkes felszólítására négy év előtt életre ébresztett segélyegyletek; azokban elődjeik nyomdokain haladva, közös erővel és vállvetve, fogják inségét enyhíteni azon tár-

saiknak, kiket szorgalmuk, mostoha viszonyaik daczára, annyi akadályok leküzdése után, e főiskolá csarnokaiba vezetett, támogatni azokat baráti kezekkel, hogy nehéz és fáradalmas pályájuk végcéljához közeledve az elviselhetlen teher sulya alatt össze ne roskadjanak; a mások iránti jótékonyság műveinél meg nem állapodván, az egyház-irodalmi iskolában folytatni fogják, azok dicséretes munkásságát, kik negyedszázadon túl irodalmunkat annyi jeles munkával gazdagították; az irodalmi kör alakításában pedig felfogva a kezökbe nyújtott fonalat, az említett társulat példáját követendik az ismeretek más mezéjén; végre a dalárdában zengeni énekeiket Isten dicsőítésére, társaik lelki épülésére, saját és mások kedvderítése felvidítására, mert az ifjuság természete, hogy a komoly munkát, a nemesebb mulatság és szórakozás élvezivel fűszerezvén, a barátság víg körében kedvvel, dallal örvendjen élte virágának:

Donec virenti canities abest

Morosa. —

(Horatius.)

Egyetemi polgárok! fővonásaiban törekedtem kifejteni nemes hivatásuk körét; szakmaik komoly tanulmányozása, az arra szükséges eszközök kellő felhasználása, nevezetesen az előadások figyelmes hallgatása, olvasmányaik czélszerű elrendezése és a kínálkozó alkalom felhasználása erkölcsi jellemök fejlesztésére, képezik főfontosságú alkotó elemeit.

Buzgó igyekezetök betöltésére kezességül szolgálánd, hogy eleget teendének azon várakozásoknak is, melyeket önök itteni pályajukhoz, családjaik,

az egyetem, az egyház és haza más tekintetben kötnek.

Családjaik várják, követelik nevők szeplőtlen becsületének, erkölcsök tisztaságának, a családi kegyelet érzületének, melyet az ókor külön istenek a laresok és penatesekben személyesített, fentartását; az egyetem utalva a lefolyt évek hagyományaira, melyekben az akadémiai illedelem és rend szabályai a legmozgalmasabb időkben is sértetlenül maradtak, várja az előjáróság iránti tiszteletet, a fegyelmi rends testületi hírnevének szigorú megőrzését; az egyház tanai nyílt bevallását Isten és emberek előtt, katolikus világi tanulóinktól a számukra rendezett isteni tiszteletnek, műveltségük fokozatának megfelelő jeles lelki oktatásnak szorgalmas látogatását, mivel kötelességérzetők, testületi szellemőknek dicséretes bizonyosságát adnák; a haza, a szeretett haza, a törvény és törvényes hatalmak iránti tiszteletet, mely nélkül sem sebeit behegeszteni, sem virágzását előmozdítani nem lehet, önviselőtök ama komoly higgadtságát, mely főképen azon reményteljes időszakban, midőn a fejedelmek és honatyák országunk jövője, boldogsága, nagysága fölötti tanácskozásokra gyűlnek egybe, a hazafiúi meleg érzelemnek ép úgy kötelessége, mint kifolyása, és bizonyítéka.

E várakozások teljesülése buzgó óhajtásával, szabadjon mondanom, biztos reményében, fogjunk szellemi működésünk terhes, de üdvteljes munkájához e tanulmányi évben; az Úr hatalmas keze ótalmazza, áldása kísérje törekvéseinket, legyen velünk és szeretett anyánkkal: a tudományok magyar egyetemével!

BENZÉDEK,

MAJLIS HONORÁRIUS HÍVÁS

ELŐZŐ TARTALOM

MAJLIS HONORÁRIUS TANÁCSA

ELŐZŐ TARTALOM

MAJLIS HONORÁRIUS TARTALOM

MAJLIS,

ELŐZŐ TARTALOM